

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
РЕГИОНАЛНА ЗДРАВНА ИНСПЕКЦИЯ – СОФИЙСКА ОБЛАСТ

гр. София, 1431, бул. "Акад. Иван Гешов" № 15
тел: 02/807 87 00; факс: 02/807 87 10

e-mail: rzi_so@rzi-sfo.com
www.rzi-sfo.com

Доклад
за влиянието на атмосферния въздух върху здравето на населението
в промишления регион Пирдоп-Златица за 2023г.

Въздушното замърсяване е петият предотвратим фактор на риска, който заедно с нездравословното хранене, употребата/злоупотребата на тютюн и алкохол и ниската физическа активност предизвикват хронични незаразни болести. Лошото качество на атмосферния въздух в България е целогодишен проблем с опасни пикове през есента и зимата, особено в котловинни полета и промишлени зони, без обезпечаване със съвременни пречиствателни съоръжения, както и като придружаващ фактор при възникнали вредни климатични феномени. Данните от множество научни проучвания (Сдружение „Въздух за здраве“ и лекарската мрежа към него, НЦОЗА, Европейското дружество по кардиология, Факултет по общественото здраве при МУ-София) сочат, че у нас замърсеният въздух е причина за близо 20% от смъртните случаи на пациенти с хронична обструктивна белодробна болест, 18% с диабет, 14% с исхемична болест на сърцето, 16% с рак на белия дроб, 15% с исхемичен инсулт и 12% с инфекция на долните дихателни пътища. Годишно между 10 000 и 15 000 човека загиват поради замърсяване на въздуха в страната ни. Повишена чувствителност към тези заболявания проявяват рисковите групи на децата, бременните жени и възрастните хора. Изготвянето и въвеждането на последователни политики за чист въздух, в центъра на които да бъде поставено общественото здраве е постижима положителна алтернатива за отговорните институции у нас.

„Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха, България 2020 - 2030 г.“ разглежда качеството на атмосферния въздух (КАВ), съществуващите и идентифицирани допълнителни дейности за намаляване частта на така наречените „болести на медицинската екология.“

1. Анализ на показателите за КАВ през 2023г.

Анализът на КАВ в промишлената зона Пирдоп-Златица всяка година се изготвя от РЗИ - Софийска област (отд. „ПБПЗ“ при Д „ОЗ“), на база мониторинга на въздуха (МВХ), извършван от ИАОС и МОСВ. Данните от системата за четирите тримесечия на годината се интерпретират, съобразно изискванията на Агенцията за достъп до обществена информация и утвърден алгоритъм на обработване и проверка на резултатите. Регистрират се нивата на основните замърсители - $\text{NO}_2(\mu/\text{m}^3)$ и $\text{SO}_2(\mu/\text{m}^3)$, фини прахови частици фракция 10 (ФПЧ10) ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) и на тежките метали $\text{Cd}(\text{ng}/\text{m}^3)$ и $\text{Pb}(\mu/\text{m}^3)$.

При анализа на данните за КАВ бяха направени следните изводи:

- За атмосферния замърсител SO_2 през годината не са регистрирани проби, превишаващи праговата стойност за средночасовата норма от $350 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Не са измерени превишения на алармения праг за серен диоксид ($500 \mu\text{g}/\text{m}^3$ измерен в 3 последователни часа);

- За атмосферния замърсител NO₂ в системата не са регистрирани проби, превишаващи праговата стойност на средночасовата концентрация от 200 µg/m³, както и проби над горния оценъчен праг от 140 µg/m;
- За атмосферния замърсител „фини прахови частици“ фракция ФПЧ10 не са отчетени наднормени проби през първото тримесечие на годината. През второ и трето тримесечие са регистрирани общо 3 проби, превишаващи пределната стойност на средноденонощната норма от 50 µg/m³ и още 3 наднормени проби през четвърто тримесечие;
- Анализът сочи, че ФПЧ10 могат да бъдат определени като основен замърсител на атмосферния въздух – общо 6 броя наднормени проби.

ТАБЛИЦА НА ИАОС ЗА НАДНОРМЕНИТЕ НИВАТА НА ФИНИ ПРАХОВИ ЧАСТИЦИ (ФПЧ₁₀) ПРЕЗ 2023 Г.

№	Пункт	Брой регистрирани данни Бр. 24ч.-концентрации	Брой превишения на ПС за СДН [50 µg/m ³]	Максимална измерена средноденонощна концентрация [µg/m ³]	Средна концентрация за периода [µg/m ³]
1	2	3	4	5	6
1	Пирдоп	310	6	69.40	21.83

От предоставената информация на ИАОС за нивата на тежките метали Cd(ng/m³ и Pb((µg /m³) за 2022 г. беше отчетено, че не са регистрирани отклонения от нормата - 0.5 µg /m³). за Pb и 5 ng/m³. за Cd. Данните относно тежките метали за 2023 г. ще бъдат предоставени от ИАОС през второто тримесечие на 2024 г, след изготвяне на „Националния доклад от Агенцията за състоянието и опазването на околната среда за 2023 г.“.

2. Препоръки на РЗИ-СО към общините в промишлената зона Пирдоп-Златица за поддържане нивата на атмосферните замърсители под установените норми, за запазване на възможно най – добро КАВ, включени в съответните регионални програми.

Мерките в тях са насочени към намаляване и превенция на факторите на риска (поведенчески, на жизнената среда, при бедствия и аварии), свързани със заболявания на дихателната система и влошен общ здравен статус:

1.Обсъждане финансирането на възможно поетапно оптимизиране на битовото отопление и идентифициране на местоположението на евентуални вредни емисии от използване на забранени отоплителни материали;**2.**Контрол на регламентирания превоз на отпадъци след жизнения цикъл на промишлените производства, до съответната крайна локация;**3.** Поддръжка на обществения транспорт, ремонт и рехабилитация на пътните и тротоарни настилки;**4.**Почистване на пътни артерии от натрупан прах и регламентирано машинно миене на улиците в населените места през годината, обновяване и изграждане на вело-алеи;**5.**Забрана за изгаряне на стърнища, автомобилни гуми, пластмасови изделия, замърсени, изхвърлени дървени дограми и плоскости, стар текстил и други битови отпадъци;**6.**Контрол на ползването на вредни за здравето материали за отопление, през студентите сезони и тяхната замяна с безвредни;**7.**При възможно финансиране - разработване, изграждане и управление на иновативни проекти за енергийната ефективност;**8.** Поддържане и управление системата на сметосъбиране и борба срещу незаконни сметища;**9.**Разделно събиране на отпадъците, включително и опасните (батерии, остаряла електронна техника и други), извършване на компостиране на окосени зелени маси; **10.**Поддържане на изградената «online» връзка за информиране на населението относно КАВ в реално време;**11.**Сътрудничество с представителните канали за комуникация (регионални масмедии, кабелна телевизия, интернет страницата на РЗИ - Софийска област www.rzi-sfo.bg и специализирани еко-сайтове), за популяризиране и поощряване избора на природосъобразни поведенчески стереотипи сред хората от региона;**12.**Анонсиране на предвидени залесителни акции, дни за облагородяване на междужилищни пространства, детски

площадки, спортни съоръжения и туристически маршрути и обекти;**13.**Организиране на защитата на населението при възникване на екстремални инциденти, във взаимодействие с други отговорни институции и в съответствие със законодателството; **14.** Извършване на оглед на дървесната растителност в населените места за определяне на болни и изсъхнали дървета, които следва да бъдат премахнати и заменени с нови, с цел превенция на последствията от паднали дървета.

В отговор на предоставените препоръки, в общините - с. Чавдар, с. Челопеч, с. Мирково, гр. Златица и гр. Пирдоп мерките са обсъдени и възприети за изпълнение. Например, в община Пирдоп се извършват следните утвърдени дейности:

Основните пътни артерии и улици се почистват ежедневно с машина, предназначена за почистване на градска среда - улици, площи, пешеходни зони, паркове и др. - измивани са три пъти през годината. Системата за сметосъбиране и сметоизвозване на територията на общината е оптимизирана. Подписан е Административен договор с Национален доверителен еко фонд по Програма „Микропроекти за климата“. Предстои доставка и монтаж на две метеостанции за следене на качеството на въздуха в община Пирдоп и създаване на „уеб портал“ за следене на резултатите от поставените станции. В изпълнение на Административен договор с национален доверителен еко фонд по Програма „Микропроекти за климата“ е доставен електромобил, категория L7e, с допълнителна надстройка тип „Карго“ за нуждите на Домашния социален патронаж. В гр. Пирдоп са рехабилитирани частично: ул. „Здравец“, ул. „Сергей Румянцев“, ПЛОИЕД „Скалата“, ул. „Даскал Тодор Пирдопски“, ул. „Хан Аспарух“, ул. „Косица“, ул. „Панагюрско шосе“, ул. „Цено Евтимов“, ул. „Цар Освободител“, площта е в размер на 2500 кв.м. Общината участва в процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд - Етап 1“ с 9 проекта за саниране, като 5 от тях успешно са преминали оценяването и са в „Списък с резерви“ по процедурата. Изпълнен е проект за енергийна ефективност „Ремонт на общинска, образователна инфраструктура - ДГ „Чоконяни“. Общината е кандидатствала по процедура за енергийна ефективност „Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, с проект „Въвеждане на мерки за подобряване на енергийната ефективност на сградата на ДГ „Пека и Карло Чоконяни“ - централен филиал и филиал „Невена Генчева“, който е одобрен и е класиран в „Списък с резерви“. Извършен е ремонт на ДГ „Детски рай“ — с. Душанци, както е одобрен и проект /в резерва/ за „Енергийна ефективност, обновяване и модернизиране на НУ „Тодор Влайков“ гр. Пирдоп, включващо основна сграда, прилежащ терен и физкултурен салон“. Изградено е социално предприятие „Паркоустройство, озеленяване и поддържане на зелените площи към община Пирдоп“. Подновени са кътовете за отдих и е обновена парковата растителност в парк „Дружба“ и в Градската градина. След добиване, дървесината предназначена за битово отопление се съхранява във временни горски складове, преди да достигне до потребителя, съгласно нормативните изисквания. Общината разполага с централен склад за охрана на дървесни материали. Поетапно се извършва отстраняване на болни и изсъхнали дървета, разположени в населените места, като се заменят с нови, подходящи за градска среда. Проведени са мероприятия по залесяване на урбанизираната част и околностите на гр. Пирдоп и с. Душанци с фиданки и храсти. Актуализиран е „Годишен план за защита на горските територии от пожари на специализирано звено при община Пирдоп „УОСОБГ“. Община Пирдоп разполага с три броя автобуси (Еуго 6) за превоз на ученици.

3. Влияние на атмосферния въздух върху здравето на населението в промишления регион Пирдоп-Златица за 2023 г.

Изводи на база данни от РЗОК – София област за броя първични прегледи на 100 000 души население от общопрактикуващи лекари и лекари специалисти по групи болести, включени в Клас X на МКБ – 10.

Регистрирана заболяемост на населението от община Пирдоп:

- По отношение на „остри инфекции на горните дихателни пътища“ (J00-J06) за възрастова група от 0-17 г. през 2023 г. броят им се е увеличил с 4 бр., спрямо 2022 г. За възрастова група 18+ през 2023 г. броят им е нараснал също с 4 бр. спрямо 2022 г. Налице е незначително покачване на ръста на регистрираната заболяемост при двете наблюдавани групи;
- При „грип и пневмонии“ (J10-J18) за 2022 г. за лицата от 0-17 г. прегледите са с 35 бр. повече през 2023 г. срещу тези за 2022 г. При 18+ прегледите през 2023 г. са с 32 бр. по-малко, спрямо 2022 г. Наблюдава се намаляване на броя прегледи при възрастните;
- Относно „хронични болести на долните дихателни пътища“ (J40-J49) във възрастовата група от 0-17 г. през 2023г. са регистрирани 2 бр. прегледи повече, спрямо 2022 г. При тези от 18+ , прегледите са с 62 бр. по-малко, в сравнение с 2022 г., което е положителен факт;
- При „други болести на горните дихателни пътища“ (J30-J39) прегледаните от 0-17 г. през 2023г. са с 13 бр. повече, спрямо 2022 г. За 18+ са регистрирани 18 бр. прегледи по-малко, спрямо 2022 г.;
- При „други остри респираторни инфекции на долните дихателни пътища“ (J20-J22) през 2023 г. за лицата от 0-17 г. са извършени 9 бр. прегледи повече, в сравнение с 2022 г. При 18+ през 2023 г. има 40 заболели повече спрямо 2022г. Налице е повишаване на регистрираната заболяемост при двете групи;
- В рубриката „болести на белия дроб, причинени от външни агенти“ (J60-J70) през двегодишния сравнителен период заболяемостта е нулева и при двете наблюдавани възрастови групи;

Общият брой първични прегледи през 2023 г. за групата от 0-17 г. е 793 /със 63 бр. повече/ спрямо 730 за 2022 г. При 18+ през 2023 г. са извършени 1860 прегледа, спрямо 1943 през 2022г / с 83 бр. прегледи повече за предходния период/

Регистрирана заболяемост на населението от община Златица:

- За рубриката «остри инфекции на горните дихателни пътища» (J00-J06) прегледите през 2023 г. са нараснали с 202 бр. спрямо 2022 г. за групата от 0-17 г. При 18+ през 2023 г., прегледите са със 65 бр. повече спрямо 2022 г. Налице е повишена заболяемост и при двете възрастови групи.;
- При „грип и пневмонии“ (J10-J18) в първата възрастова група броят на прегледите през 2023 г. е с 4 по-малко от тези през 2022 г. При 18+ за 2023 г. прегледите са нараснали с 2 бр. спрямо 2022 г.;
- За „хронични болести на долните дихателни пътища“ (J40-J47), от 0-17г. се регистрират 3 бр. по-малко прегледи през 2022 г – 23 бр., срещу 26 през 2023 г. При 18+ през 2023г. се отбелязва ръст от 38 прегледа , спрямо 2022 г.;
- Относно „други болести на горните дихателни пътища“ (J30-J39) за 0-17 г. през 2023 г. са регистрирани 3 бр., по-малко прегледи относно 2022 г. При групата 18+ статистиката от двете последователни години е еднаква – по 10 бр. прегледи.;
- За "други остри респираторни инфекции на долните дихателни пътища"(J20-J22) във възрастова група от 0-17 г. броят на прегледите през периода 2023г.- 2022г. е съответно 19 срещу

27, т.е. има известен спад. При тези от 18+ през 2023 г. се наблюдава ръст от 9 бр. прегледи спрямо 2022г., когато са били 23 бр.;

- В рубриката „болести на белия дроб причинени от външни агенти“(J60-J70) заболяемостта е нулева през двугодишния период, при двете наблюдавани възрастови групи;

- Общият брой първични прегледи от 0-17 г. през 2023 г. е 701 срещу 517 за 2022 г. или нарастване с 184 прегледа. За групата 18+ през 2023 г. са регистрирани 350 бр. прегледи срещу 239 през 2022г. или ръст от 111 прегледа.

Данните сочат, че пряка връзка между КАВ и регистрираната белодробна патология на населението в двете общини Пирдоп и Златица не може да бъде открояна. През последните години заболяванията от клас Х „Болести на дихателната система“ са водещи за цялата Софийска област. Съгласно указанията на МЗ, докладът е качен на интернет страницата на РЗИ – Софийска област.

Изготвил:

Д-р Василка Алексиева, ст. експерт отд. „ПБПЗ“, Д „ОЗ“